

I. N. 3.
 DISSE^TAT^O GRADUALIS
 DE
SPIRITU
VIVIFICANTE,
 Joh. CAP. VI. COM. 63.

QUAM,
 CONSENS. AMPL. FAC. PHIL. IN REG. ACAD. AB.

PRAE^SIDE

LAURENTIO O.
LEFREN,

Ling. Orient. & Græcæ PROFESS. Reg. & Ordin.

Publicæ censuræ subjicit

ISAACUS ENEBÅRG,

Satacunda Feno,

In AUDITORIO MAJORI Die XIII. Martii

An. MDCCLXXVII.

H. A. M. S.

A B O Æ

Impressit *Johannes Christophorus Frenckell,*
Reg. Acad. Typogr.

VIRO Plurimum Reverendo atque PræClarissimo
D: NO ANDRE Æ
ENEBÄRG,

Ecclesiarum, quæ DEO in Saſtmola & Sikais colli-
guntur, PASTORI meritissimo,

PARENTI INDULGENTISSIMO.

Ob paterna in me collata beneficia, eaque innumera,
hanc TIBI, PARENS OPTIME, dedicatam volui Differ-
tationem. Eam ut in pignus pietatis meæ in Te, PA-
RENS INDULGENTISSIME, quo soles affectu excipias,
cernuus obsecrat

PARENTIS INDULGENTISSIMI

Filius obedientissimus
ISAACUS ENEBÄRG.

S. L
De formula loquendi Salvatoris Optimi maximis
τὸ πνεύμα ἐστὶ τὸ ξωποῖςν, *Spiritus est is qui vivificat*, Joh. Cap. VI. com. LXIII. tot variae, sibique
adversae extant sententiae interpretum, ut quænam
verissima haberi debeat, difficultimum judicatu sit, ni-
si diligentius expendatur, tum quid verba seorsim sum-
ta admittant, tum quid potissimæ textus circum-
stantiæ suadeant. Neque enim sufficit, ut rem exem-
pli declarem, si vel plastra adduxeris locorum scri-
pturæ, in quibus vox *Spiritus aut Divinam Salvato-*
ris naturam, aut tertiam Divinitatis personam, signifi-
cat, vel alterutram harum significationum, huic loco
utcumque adPLICARI posse, sexcentis probaveris argu-
mentis; sed insuper requiritur, ut evolutis omnibus
oraculis, quæ hanc vocem habent, diligenter exqui-
ras, numne alicubi in alia occurrat significatione,
quæ scopo loquentis Salvatoris melius conveniat.
Hoc nos facere studuimus, tandemque, pensitatis
textus circumstantiis, eam omnium invenimus aptissimam,
quæ sensum orationis arcanum indigitat. Hæc
*enim notio *Spiritus*, quamvis non sit frequentissima,*

in variis tamen locis Scripturæ occurrit, adeoque apta nata est ad formulam Salvatoris, de qua quæstio est, rite intelligendam, ut dubitare liceat, num ulla alia aptior inveniri possit. Atque hoc est illud argumentum, quod nobis hœc specimine Academico demonstrandum sumsimus. Qua autem felicitate hac in re usi simus, id judicio permittimus Lectorum, quorum benivolentiam nobis, quo decet studio & officio, expectimus.

S. II.

Ut in hoc argumento eo feliciter versari possumus, duo nobis seorsim demonstranda venient. Primum quidem nobis probandum incumbit, voci *Spiritus* revera quandoque competere notionem, quam ipsi tribuimus, *arcانum sermonis sensum* interpretantes; deinde hanc significandi potestatem huic loco omnium aptissime convenire. Gentes scilicet orientales quemadmodum vegeto & vivido utuntur ingenio, ita allegorico & emblematico dicendi genere maxime delectari solent. Cumque huic a teneris inde unguiculis adfuescant, non mirum, si saepius accidat, ut quæ nobis mera videantur ænigmata, ea iis planæ & claræ sint formulæ loquendi. Quemadmodum igitur Latini totum aliquem librum *corporis*, & partes ipsius *membrorum* nomine passim insignire solent, ita illis longius progressis integrum orationis contextum sub emblemate animalis sibi representare usu receptum invenimus, verbis quidem dicens *corporis*,

quod

quod illi carnem vocant, sensis vero animi Spiritus, quo nomine animam intelligunt, rationem habentibus. Ubi vero fermo est de orationibus sublimioribus, quæ metaphoris & allegoriis, aliisque id genus figuris paulo se altius extollant, carnis nomine illis venire solet sensus exterior & apertior, qui ex verbis proxime & immediate fluit, & evolutis demuna figuris perspicitur. Ne quid gratis dixisse videamur, provocasse juvabit ad auctoritatem PHILONIS (a), idonei scriptoris Judaici, qui hac de re ita tradit: ἀποστολὴ ιησοῦ χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις εὐαγγέλιον λέγει· καὶ σῶμα μὲν ἔχει τὰς πνεύματα διατάξεις, ψυχὴν τὸν ἐπανοίσκευον τὰς λόγιαν ὁραζειν τὸν πν. τ. λ. His enim viris tota lex habere videtur similitudinem ANIMALIS: quod præcepta verbis expressi CORPUS referant, ANIMAM vero sensus ille abstrusus, qui sub velamine dictiōnum latet. Hinc facile conciscitur, possibilem esse significationem vocis Spiritus, quam adoptavimus. Quoniam vero in puraputta possibilitate notionum non est subsistendum iis, qui solidas & indubias Scripturæ explications sequuntur, ad alios atque alios verisimilitudinis gradus paulatim ascendere conabimur, donec ad ipsum ueritatis fastigium perveniamus.

S. III.

Quod PHILO de Essenis scribens loco citato affirmavit, id res ipsa quodammodo confirmat. Quamvis enim iis non adsentimus, qui singula sere verba legis, adeoque universam Historiam, quam Moses

6

perscripsit, allegorice interpretari sustinent, totus certe cultus, qui Leviticus adpellari solet, nihil aliud est, quam perpetua quædam allegoria, quæ sub velamine certarum *umbrarum* recondita habet maxima Evangelii *mysteria*, solo fidei oculo detegenda. Quod vero ad ipsam loquendi formulam adtinet, de qua imprimis quæstio est, eam eodem sensu PAULUS usitatam esse invenimus. Hujus rei geminum producemus exemplum. Alterum occurrit Rom. II. v. **xxix.** ubi πειρωνί εἰ πνέωσαν & πειρωνί εἰ γέγυαν sibi invicem opponit. Hic enim per πειρωνί εἰ γέγυαν intelligit actum circumcisionis externum, qui secundum litteram legis in præputio exercebatur, & per πειρωνί εἰ πνέωσαν actum internum, qui ex arcano legislatoris consilio circa ANIMUM DEO CONSECRANDUM versabatur. Ille humana, hic Divina siebat opera. Vocem εῦ hoc loco non indicare animum tanquam objectum circumcisionis, sed arcanum Legislatoris consilium, quo actum externum præcipiens, actum internum, tanquam scopum primarium, intendit, id vel exinde constat, quod voce οὐεδίστη, quæ præcedit, illam notionem sigillatim expresserat.

Alterum exemplum idem APOSTOLUS exhibet II. Cor. III. v. 6-10. ubi ministerium veteris novique foederis sibi invicem opponens, hoc πνέωσας, illud γέγυας διακονίας adpellat. Hic iterum γέγυα nota est externum legis præscriptum, quod circa varias ceremonias litteraliter peragendas versabatur, εῦ vero illas ipsas res, quas hæc umbræ & figuræ, ex ar-

cano DEI consilio, tanquam lingua quadam muta, symbolice præfiguraverant. Quocirca *yēs̄ua* verbalem, *n̄ēv̄a* vero realēm scripturæ sensum interpretari posses, sed multo tamen clarius hæc verba expones, si illud puram putam typorum, hoc typis indigitatorum mysteriorum significationem involvere dixeris.

§. IV.

Hactenus de voce *m̄iuat̄*, tanquam subjecto diximus, nūac de voce *ξωνισ̄v̄*, tanquam prædicato breviter dicemus. Notatu igitur dignum est, quod PAULUS illo ipso in oraculo, quod modo attrulimus, & in quo *diakov̄n πν̄euat̄* & *diakov̄n γε̄ḡmuat̄* sibi invicem opposuerat, mox subjungit: τὸ γᾱγε̄ γε̄ḡμα
πάπετίνε, τὸ δὲ εῦ ξωνισ̄v̄. Hoc igitur dictum Paulinum, dicto *Johanneo*, de quo agimus, prorsus parallelum est, nec aliud inter ea discriminis inventur, nisi quod PAULUS id litteram adpellat, quod JOHANNES carnem adpellaverat, quodque ille positive & fortius enunciat, quod hic negative & mitius enunciaverat. Sunt qui ideo voce *m̄iuat̄* intelligere malunt tertiam Divinitatis personam, quam sensum verborum arcanum, quem nos demonstramus, quod alioquin ipsis enervari videtur emphasis verbi *ξωνισ̄v̄*. Verum quidem est, quod regula quædam Hermeneutica docet, sumenda esse vocabula Scripturæ in omni emphasi, qua sumi possint, sed illa ipsa possibilitas, quam tantopere urgent, nulla est, ubi cohaerentia textus intercedit, quod hoc loco citra controvèrsiam facit. Quod enim hic Spiritum dicit Salvator

id

id suis ipse verbis in eodem commate tribuit, ubi haec di-
 stincte subjungit: τὰ πνεύματα, ἡ ἡγετὴ λαλῶ σὺν, πνεύμα
 ται νοῦ ξενί εἰσι i. e. verba, quæ ego vobis loquor, ea spi-
 ritus sunt & vita sunt. Quis enim non sentit Salva-
 tori hic sermonem esse non de *Divina sua natura*, ne-
 que de *tertia persona Divinitatis*, sed de affectionibus &
 operationibus, quæ propriæ erant ei orationi, quam
 cum Capernaitis hactenus habuerat. Sua verba id-
 eo vitam adpellat quod apta nata erant, quæ in ani-
 mis auditorum vitam producerent, non eam, quam
 iam habebant, *naturalem & corruptibilem*, sed aliam,
 qua carebant, *spiritualem & incorruptibilem, æternum-*
 que duraturam, ut saepius in antecedentibus monue-
 rat Salvator Optimus maximus. Quid vero *vita* est?
 Generatim loquendo hoc nomine intelligitur *fons o-*
 mnium tum *motuum*, tum *actuum*, qui vel in homine
 sentiantur, vel ab homine peraguntur. Hinc facilis
 est subsumtio, nomine *vitæ æternæ* intelligi fontem pe-
 rennem *motuum & actuum animæ spiritualium*, ex esu
 carnis & potu Sanguinis Christi promanantem, com-
 matibus LIII. & LIV. Quoniam vero hi motus &
 actus in anima hominis fidelis vigentes semper con-
 junctum habent tam *stupre & dulce solatum*, ut de eo
 nulla plane idea informari possit anima hominis in-
 fidelis, juxta illud Pauli: *Quod nec oculus vidit, nec*
auris audivit, nec in cor hominis ascendit Eccl. I. Cor. II.
v. ix. etjam hoc nomine *vita* comprehenditur. Id-
 eo vero *vita* hæc *æterna* dicitur, quod nunquam de-
 sinit, nisi ipse fontem deferas Christum, qui est *verus*
panis

panis cœlestis. Contra vero ideo mortificat littera, quod partim inepta est, quæ vere pios motus cieat, & vere pios actus producat, partim vetando, quæ natura volumus, & jubendo, quæ natura nolumus, nos DEO iratos efficit, libidinemque peccandi auget, partim peccantibus dignam mortis poenam denunciat. *Mors* vero partim impotentiam dicit pios motus sentiendi & pios actus edendi, partim parentiam *Divini solatii*, quod ex Christo vere cognito, recteque adprehenso perpetuo promanat, partim denique dolorum omne genus, quo discruciarri necesse est peccatores, quamdiu gratia Divina per Christum frui nolunt.

§. V.

Totius igitur versus, unde argumentum dissertationis desumsimus, hæc est sententia: *Plerisque præceptis institutisque Mosaicis SENSUS ineſt ARCANUS, quo quasi SPIRANT & VIVUNT, unde SPIRITUS adpellatur & VITAM producit; SENSUS vero APERTUS, quem sola LITTERA LEGIS, nihil nisi externas quosdam ceremonias præcipere visa, dat, CORPORIS VITÆ CASSI rationem habet, & nihil plane utilitatis adfert. Quæ ego loquor, ea ARCANUM DEI CONSILIJ sub umbris & figuris olim reconditum per omnia SPIRANT, adeoque per se apta nata sunt, quæ VITAM ÆTERNAM ingenerent credentibus.* Hunc loci sensum nunc ulterius & distinctius ex ipsis textus visceribus eruere conabimur. Ab ovo igitur incipiendum. Sanctus JOHANNES statim initio Historiæ suæ Evangelicæ JESUM adpellat ἀγαθόν, verbum, quo nomine oratorem intelligit,

git, qui a DEO missus erat legatus, ut *arcانum illud consilium DEI*, quod hactenus sub crasso velo umbrarum Leviticarum latuerat, verbis & factis in plenum & clarum produceret diem. Hoc eo melius facere poterat, quod non, ut MOSES, ex *umbris & figuris* sapiebat, sed sua omnia *e sinu Patris cælestis*, cuius *verus erat filius*, hauserat Joh. I. 18. Quis enim melius scire & rectius exponere poterat, *quid animi Pater erga lapsum genus humanum haberet, & quid consilii de eodem restituendo cepisset*, quam qui ab omnibus retro æternitatibus *εἰς τὸν κόλπον τὸν πατρέος*, *in sinu Patris*, fuerat. Joh. I. v. 18. Quando igitur JOHANNES l. c. dicit *Ἐτῷ ἐξηγουσί, hic exposuit*, sensus est, quod ille *animi & consilii Patris cælestis interpres tem ageret authenticum*, quippe qui intuitivam, eamque perfectam haberet cognitionem omnium, quæ PATER de redimendo genere humano cogitaverat, decreverat & statuerat. Ut vero pro tali adgnoscetur interprete, ipsi necesse erat Divinam suam missionem miraculis confirmare. Hoc ea occasione, qua oraculum, de quo agimus, protulit, ita fecerat, ut Eum Messiam crederent Judæi, non talem quidem, qualem DEUS ipsis promiserat, sed talem tantum, qualem illi, pro inveterato gentis præjudicio, exspectabant, regem scilicet *externum, terrenum, & mundanum*, qui ademtum illis regnum restitueret, omnes gentes illis subjiceret, eosque ad tantum veheret fastigium felicitatis, quantum unquam fastus Judaicus vel votis concipere posset. Hæ præconcepたe opinions

niones cum e diametro repugnarent officio Salvato-
ris, quem Pater eum in finem miserat, ut homines
veram felicitatis viam doceret, & expiatis eorum
peccatis, beneficio Sacrificii sui ipsius corporis, eos
& voluntate & facultate pie vivendi & bene agendi
instrueret, atque ita *rex* esset *Spiritualis*, cuius *jugum*
lene & onus leve esset, grato animo sponte præstante
omnia, quæ, nondum manifestata veritate Evangelici-
ca, nee minis, nec plagis extorqueri ab iis poterant.
Non igitur mirum, quod de eorum incredulitate que-
reretur, cum verbis ipsius, quibus hæc talia inculca-
verat, fidem non haberent, sed ipsis ejus miraculis,
tanquam majora opponerent miracula per Mosen pa-
trata, & nominatim cibationi miraculosæ, quam ipsi
nuper experti fuerunt, cibationem patrum ipsorum
beneficio mannae, quam Mosen illis dedisse jactitabant.
Tantum vero aberat, ut Optimus Salvator hanc eo-
rum proterviam severius castigandam putaret, ut po-
tius in eo adquiesceret, quod ex eorum objectionibus
aptam sibi datam videbat occasionem de vero & vi-
vo pane cœlesti differendi. Tantum igitur discrimen
esse ostendit inter panem, quem Mosis ministerio ac-
ceperant patres eorum, & panem, quem suo benefi-
cio ipsi accipere possent, si vellent, quantum est in-
ter nudam picturam & veram rei substantiam. Un-
de prono quasi alveo sequebatur, invertendum esse
argumentum, Mosenque ipsi multo inferiorem haben-
dum. Cumque in oratione Salvatoris duo imprimis
essent, de quibus murmurarent auditores, alterum,

quod se carnem suam comedendam & Sanguinem suum bibendum ipsis daturum dixerat, alterum quod se de cœlo descendisse adfirmaverat, ad utrumque ad posite respondebat. Hoc se novo miraculo, adscensione in cœlos, demonstratum pollicebatur, illud idonea juvabat explicatione, qua sua verba, quæ illi litteraliter intellexerant, spiritualiter intelligenda esse docebat, eo nimis sensu, quo ea supra exposuimus. Atque ita propositum nobis argumentum, quantum sivit brevitas distincte exposuimus. Multa hic addi posse, fatemur, sed filum jam abrumpere cogit.

Typographiæ nimis occupatu ratio, ut aliis sua
edendi locum quoque relinquamus.

S. D. G.

